

Starptautiskā prakse NILL novēršanā un apkaršanā/paralēlās finanšu izmeklēšanas

Jehuda Šafers [*Yehuda Shaffer*]

Šajā prezentācijā

- FATF standarti NILL apkarošanai
 - TA
 - Efektivitāte
 - Paralēlā finanšu izmeklēšana
- Finanšu izlūkošanas pārvēršana pierādījumos
 - FID loma
 - Ekspertu liecības
 - Atkāpes no normālās uzņēmējdarbības
 - NILL tipoloģija
 - Koncentrēšanās uz NILL pārkāpumiem - NILL veicinātāji
- Autonomā NILL
 - ECT
 - Apvienotās Karalistes lieta - Anwoir
 - Dubultās sodīšanas nepieļaujamība
- Nobeigums

FATF standarti NILL apkarošanai

- TA
- Efektivitāte
- Paralēlā finanšu izmeklēšana

TA r.3

- Pamatojoties uz Vīnes konvenciju un Palermo konvenciju, ir jānosaka kriminālatbildība par NILL (skatīt Vīnes konvencijas 3. panta 1. punkta (b) un (c) apakšpunktu un Palermo konvencijas 6. panta 1. punktu).¹¹.
- Pierādot, ka attiecīgā manta ir noziedzīgi iegūti līdzekļi, attiecīgajai personai nav jābūt notiesātai par predikatīvo nodarījumu.
- Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas predikatīvais nodarījums ir jāattiecina arī uz citā valstī īstenotu darbību, kas šajā valstī uzskatāma par noziedzīgu nodarījumu, un kas tiktu uzskatīta par predikatīvo nodarījumu, ja tā būtu īstenota iekšzemē.
- NILL ir jāatteicas uz personām, kuras izdarījušas predikatīvo nodarījumu, ja vien tas nav pretrunā ar valsts tiesību aktu pamatprincipiem.
- Jānodrošina, ka par nodomu un apzinātu rīcību, kas nepieciešami, lai pierādītu NILL, var secināt no objektīviem, faktiskiem apstākļiem.

EFEKTIVITĀTES 10/7

7.1. Cik veiksmīgi un kādos apstākļos potenciālās NILL lietas tiek identificētas un izmeklētas (tostarp, veicot paralēlās finanšu izmeklēšanas)?

7.2. Cik lielā mērā dažādu NILL darbību izmeklēšana un kriminālvajāšana atbilst valsts apdraudējumam un riska profilam, kā arī nacionālajām NILLTFN politikas nostādnēm?

7.3. Cik sekmīgi norit dažādu NILL lietu kriminālvajāšana (piemēram, ārvalstu predikatīvie nodarījumi, trešās personas līdzekļu legalizācija, autonomā NILL u.c.) un vai vainīgās personas tiek notiesātas?

7.4. Cik lielā mērā pret fiziskām vai juridiskām personām piemērotās sankcijas saistībā ar izdarītajiem NILL noziegumiem ir efektīvas, samērīgas un atturošas?

7.5. Cik lielā mērā valstis piemēro citus krimināltiesiskos pasākumus lietās, kurās tiek veikta NILL izmeklēšana, tomēr pamatotu iemeslu dēļ nav iespējams panākt notiesāšanu par NILL? Šādi alternatīvi pasākumi nedrīkst mazināt NILL noziegumu kriminālvajāšanas un notiesāšanas svarīgo nozīmi vai to aizstāt.

Trešās personas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana, ko veic persona, kas nav iesaistīta predikatīvā nodarījuma izdarīšanā. Pašlegalizācija ir noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana, ko veic persona, kas bija iesaistīta predikatīvā nodarījuma izdarīšanā.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija kā atsevišķs (vai autonom) noziedzīgs nodarījums attiecas uz neatkarīgu NILL noziegumu kriminālvajāšanu, kas ne vienmēr ietver predikatīvā nodarījuma kriminālvajāšanu. Tas, cita starpā, ir īpaši jāattiecina uz gadījumiem, kad

- i) nav iegūti pietiekami pierādījumi par konkrēto predikatīvo nodarījumu, kura rezultātā tiek iegūti noziedzīgi līdzekļi; vai
- ii) nepastāv teritoriālā jurisdikcija attiecībā uz predikatīvo nodarījumu.

Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizāciju varēja veikt apsūdzētais (pašlegalizācija) vai trešā persona (trešās personas NILL).

“Paralēla finanšu izmeklēšana” ir finanšu izmeklēšana, kuru veic paralēli noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, teroristu finansēšanas un/vai predikatīvo nodarījumu (tradicionālai) kriminālizmeklēšanai vai saistībā ar šādu kriminālizmeklēšanu.

“Finanšu izmeklēšana” ir ar noziedzīgām darbībām saistītu finanšu lietu izpēte ar mērķi:

- (i) noteikt noziedzīgā tīkla apmērus un/vai noziedzības mērogu;
- (ii) identificēt un izsekot noziedzīgi iegūtus līdzekļus, teroristu finansējumu vai jebkurus citu līdzekļus, kuriem tiek vai var tikt piemērota konfiskācija; un
- (iii) attīstīt pierādījumus, kurus var izmantot kriminālprocesā.

I07 efektivitātes noteikšana

- Paralēlā finanšu izmeklēšana
- «*Gatekeepers*» profesiju izmeklēšana
- Izmeklēšanas atbilstoši valsts riska profilam
- Apsūdzības un notiesāšanas par autonomo NILL
- FID atgriezeniskās saites saņemšana no izmeklētājiem un prokuroriem
 - Noderīgi pavedieni uz iepriekš nezināmām aizdomās turētajām personām
 - Ekspertu liecības
 - Starpaģentūru regulāras koordinēšanas sanāksmes
 - Finanšu lietu pārvaldīšana - koordinējot policiju-FID-nodokļu iestādes

Paralēlās finanšu izmeklēšanas

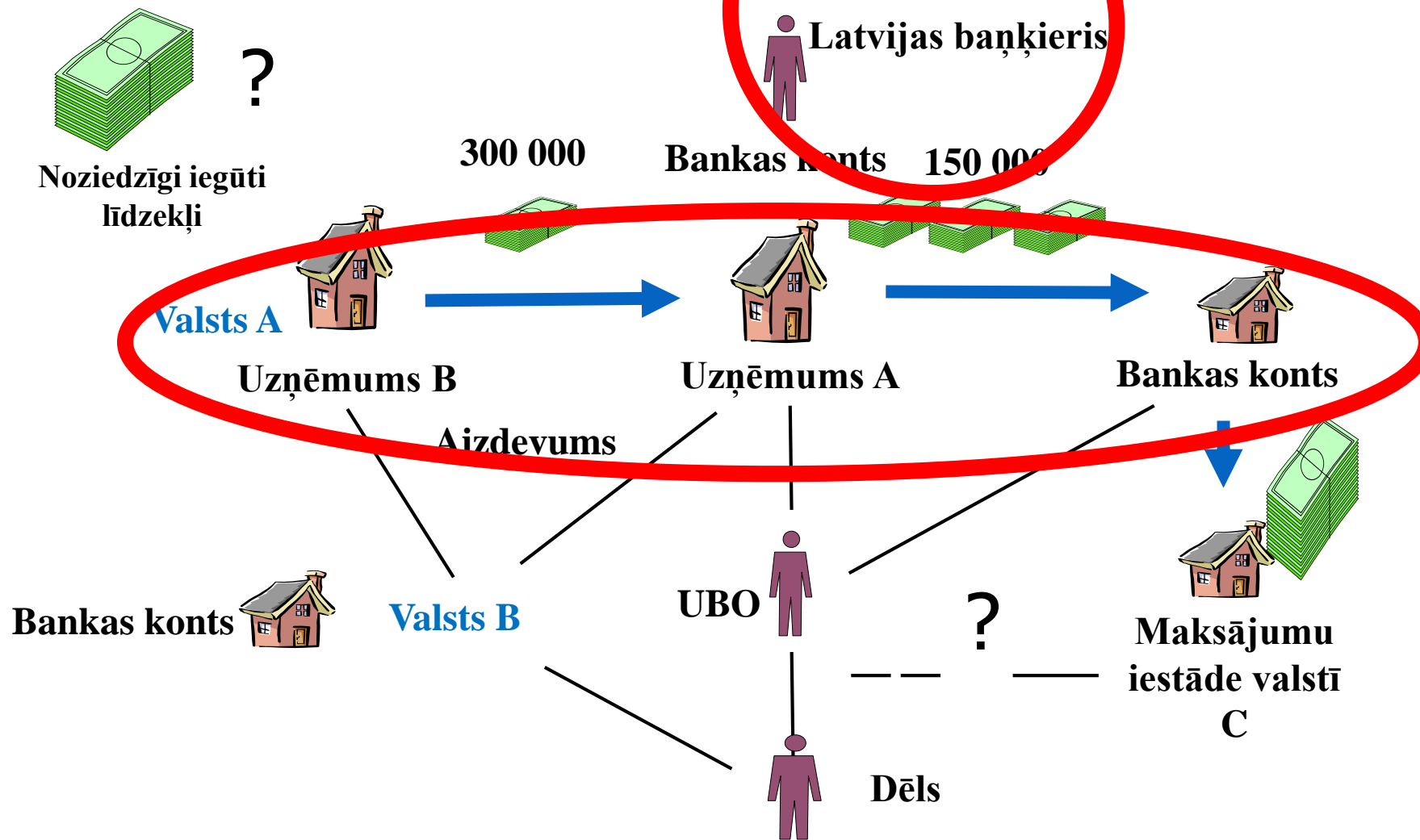
Finanšu izmeklēšanas metodes

- Fiziskā novērošana
 - Kurjeri, kas nogulda skaidru naudu
 - Aizdomās turētās personas veikta skaidras naudas izņemšana no bankomāta
 - Pierādījumu vākšana, lai atspēkotu “labticīgu” personu prasības par īpašumu - kurš lieto automašīnu?
- Nopratināšanas (sagatavoti profesionāli jautājumi)
- Kontu uzraudzības rīkojums
- Kratīšanas rīkojumi/atkritumu pārmeklēšana
- Elektroniskā uzraudzība
 - par kuru? (baņķieris?, jurists? finanšu konsultants?)
- Slepenas operācijas / “Kontrolēta piegāde” - piezīmju veikšana

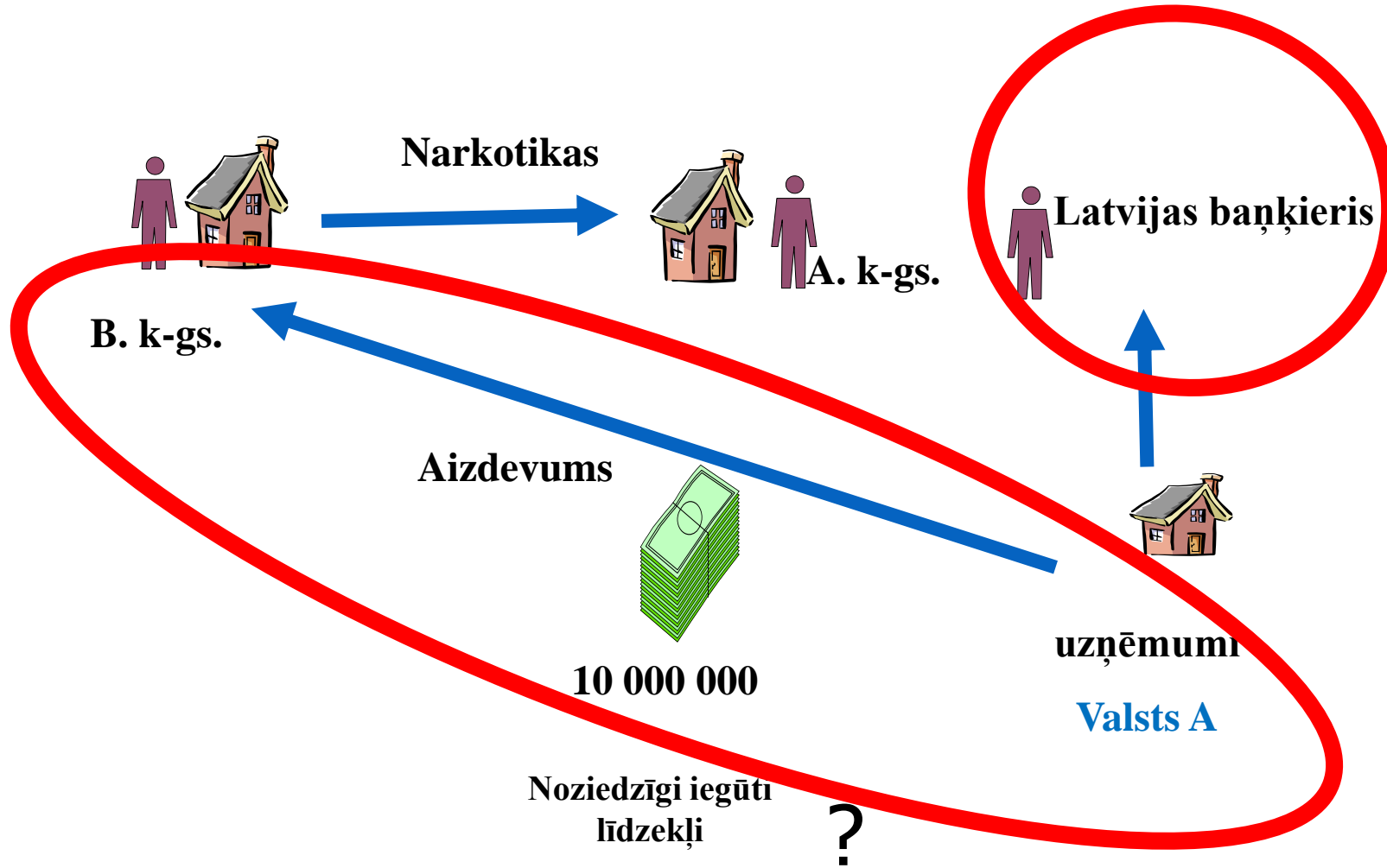
Latvijas riska profilu noziedzīgi iegūtu līdzekļu (NILL) jomā var iedalīt divās kategorijās.

- NILL, kas izriet no reģionāla finanšu centra statusa.
- NILL risks, kas rodas Latvijas vai Eiropas Savienības teritorijā veiktu kriminālnozieģumu rezultātā.
- Galvenie predikatīvie nozieģumi, kas rada NILL draudus, ir korupcija un kukuļošana, izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, nelegāla akcīzes preču un narkotiku tirdzniecība un nozieģumi pret īpašumu.

Gadījums

Narkotiku lieta

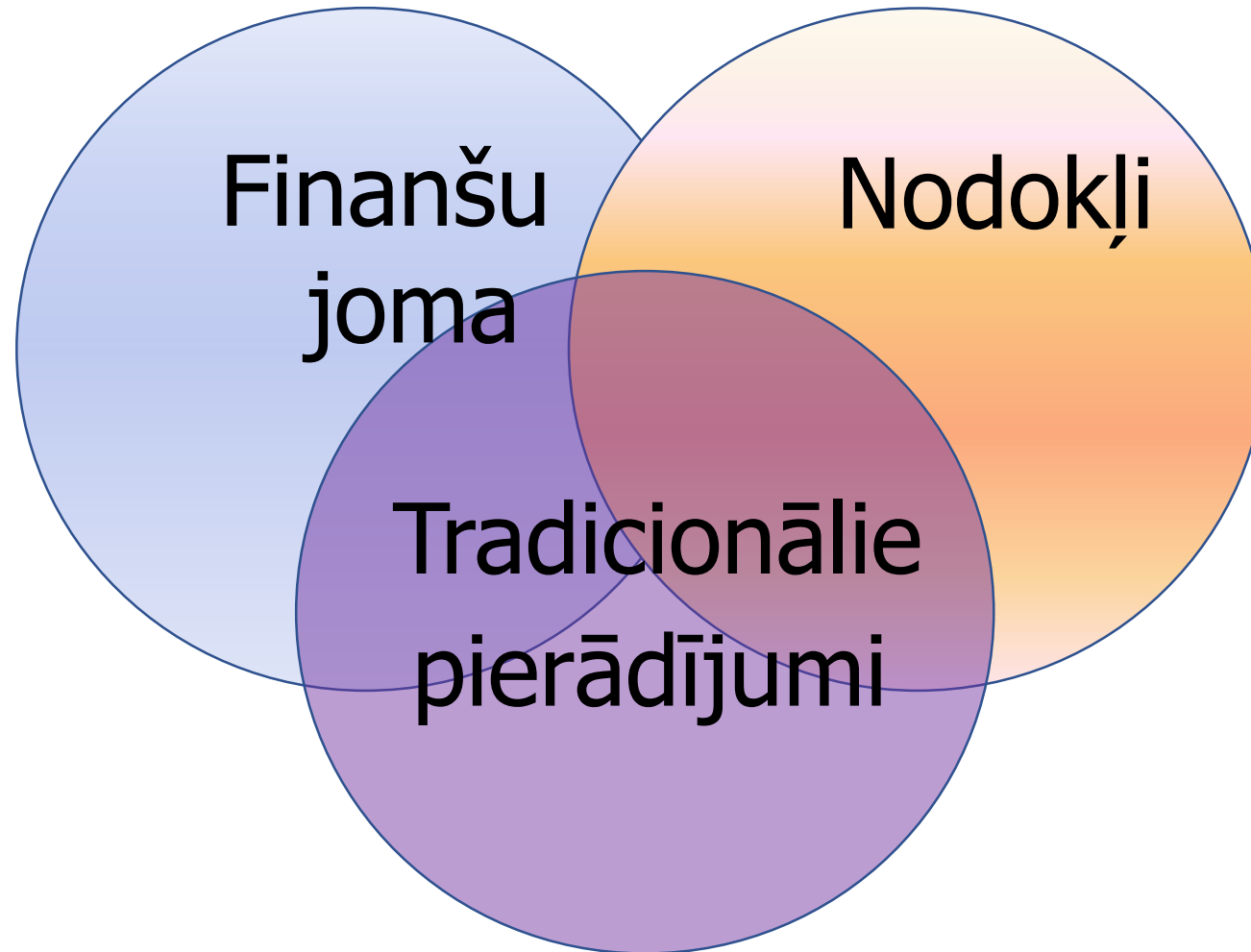
Finanšu izlūkošanas pārvēršana pierādījumos

- FID loma
- Ekspertu liecības
 - Atkāpes no normālās uzņēmējdarbības
 - NILL tipoloģija
- Koncentrēšanās uz NILL pārkāpumiem - NILL veicinātāji
- Papildu predikatīvie nodarījumi

FID tipoloģijās balstītas analīzes bāzes pievienotā vērtība, pamatojoties uz šādu informāciju

- Ziņojums par aizdomīgu darījumu
- Informācija, kas iekļauta tiesībsardzības iestāžu pieprasījumos
- Valsts datu bāzes - Publiski pieejamā informācija (Iedzīvotāju reģistrs, Uzņēmumu Reģistrs)
- Nodokļu informācija - pēc individuāla pieprasījuma
- Komerčiālās datu bāzes
- Starptautiski - citi FID

Prokurora vadība - Mūsdienīga izmeklēšana

Pārvarēt Pierādījumu nesakritības, lai iegūtu saikni starp galējo līdzekļu īpašnieku un sākotnējo predikatīvo nodarījumu

Falsus in Uno, Falsus in Omnibus

- Izpētot nesakritības starp pierādījumiem, sniegtajām liecībām un bankas datiem
- Izpētot nesakritības starp pierādījumiem, sniegtajām liecībām un nodokļu pārskatiem
- Koncentrējoties uz vietējiem predikatīvajiem noziegumiem attiecībā uz dokumentu viltošanu
- Ekspertu liecības par tipoloģijām
- «*Gatekeeper*» profesiju pārstāvji kā liecinieki

Apvienotās Karalistes Policijas koledža

“Pierādījumi par sarežģītas revīzijas pēdām, no kurām grāmatvedības eksperts var secināt, ka darījumu sarežģītība norāda, ka īpašums bija noziedzīgi iegūts. (Archbold 2006., 10-66). Lai gan šī nebija kriminālvajāšana par naudas atmazgāšanu, pēc analogijas šķiet lieciniekam pieļaujams sniegt ekspertu liecības, ka fakti liek viņam secināt, ka īpašums ir noziedzīgi iegūts);..

Apvienotās Karalistes Policijas koledža (turpin.)

Ja naudas plūsma šķiet pārāk liela vai peļņas marža ir pārāk augsta, tā rezultātā var tikt izteiktas ekspertu liecības par to, ka business parasti rada noteiktu peļņas līmeni un peļņa ir acīmredzami pārmērīga, kas kopā ar citiem pieejamiem pierādījumiem var būt pietiekami, lai pierādītu pamatā esošo noziedzību. See R. v. Boam 1998 Cr. Law Bulletin.

Papildu potenciālie (vietējie) predikatīvie nodarījumi

- Viltošana (čeku apstiprināšana)
- Uzņēmumu veikta krāpšana
- Bankas apkrāpšana - sniedzot viltotu informāciju par patieso labuma guvēju
- Koncentrējoties uz pašmāju predikatīvajiem noziegumiem attiecībā uz dokumentu viltošanu
- «*Gatekeeper*» profesiju pārstāvji kā liecinieki/aizdomās turētie

Likumīgie instrumenti NILL pierādīšanai

- Noteikumi par kāda rīcības paredzamu saprātīgu iznākumu
- Apzināts aklums
- Netiešie pierādījumi (saprātīgums, loģika, dzīves pieredze)
- Neizskaidrojama bagātība

Autonoma NILL

- ECT
- Apvienotās Karalistes gadījums - Anwoir
- Dubulta noziedzība

Zschüschen (Žušens) pret Beļģiju

- Beļģijas notiesāšana pēc ziņojuma FID par 5 X 15 000 eiro strukturēšanu
- Klienta izpētes laikā attiecībā uz līdzekļu izcelsmi - “Es strādāju Nīderlandē ēnu ekonomikā, pietiekami, lai attaisnotu 75 000 4 gadu laikā, es nevēlos par to runāt.... mani darba devēji nonāks nepatikšanās ... cilvēki man teica, ka labāk likt naudu Beļģijā .. maksāt mazāk nodokļu .. Varbūt es to varu pierādīt, bet es negribu kaitēt šiem cilvēkiem ”
- Antverpenes krimināltiesā - notiesāts par NILL un piespriests 10 mēnešu sods ar pārbaudes laiku, 5000 naudas sods un 75000 konfiskācija - kā noziedzīgi iegūti līdzekļi
- Tiesa nolēma, ka netiešo pierādījumu dēļ šajā lietā - lai noteiktu naudas līdzekļu nelikumīgu izcelsmi, nav nepieciešams precīzs predikatīvs nodarījums.

Zschüschen (Žušens) pret Beļģiju

- Netiešie pierādījumi zemākas instances tiesā:
 - Nav paskaidrojuma attiecībā uz līdzekļu izcelsmi
 - Vainīgais - iepriekš zināms kā saistīts ar narkotiku pārkāpumiem
 - Nav zināmi ienākumi
 - Tiesa uzskatīja viņa paskaidrojumus par neuzticamiem - jo viņš ar tiem nesadarbojās, nesniedza liecības.
- Beļģijas Augstākajā tiesā nolemts
 - Pat notiesāšanu par NILL - ir jāpierāda mentālais apzināšanās elements, ka īpašumam ir noziedzīga izcelsme – bet ne konkrētu predikatīvo nodarījumu
 - Tiesa uzsvēra šādus punktus:
 - Strukturēšanai nebija ekonomiska pamatojuma
 - Izņemot pirmo noguldījumu, visus pārējos noguldījumus bankā veica nezināma trešā persona (kamēr vainīgais palika ārpus bankas - “jo tas ir labāk”)
 - Strukturēšana - zināma no narkotiku pārdošanas iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģija

Zschüschen (Žušens) pret Beļģiju

Žušena kungs sūdzējās par šādiem pārkāpumiem:

- **Viņa tiesības tikt uzskatītam par nevainīgu**
- **Viņa tiesības saglabāt klusēšanu**
- **Viņa plašāka mēroga aizstāvības tiesības**

(iesnieguma Nr. 23572/07) Eiropas Cilvēktiesību tiesa

Zschüschen (Žušens) pret Beļģiju

Attiecībā uz tiesībām neinkriminēt sevi - Tiesa atzīmēja, ka vietējās tiesas pārlicinoši ir izveidojušas **netiešu pierādījumu** kopumu, kas ir pietiekams, lai atzītu Žušena kungu par vainīgu. Viņa atteikšanās sniegt nepieciešamos paskaidrojumus par naudas izcelsmi tikai apstiprināja šos pierādījumus.... tas nebija nesavietojams ar taisnīga kriminālprocesa jēdzienu, ka attiecīgajām personām ir pienākums sniegt ticamus paskaidrojumus par viņu līdzekļiem.

Attiecībā uz nevainīguma prezumpciju

Tiesa [...] neuzskatīja par nepieciešamu definēt predikatīvo nodarījumu, lai notiesātu personu par NILL, un **tā nebija pārnesusi pierādīšanas pienākumu** no apsūdzības uz aizstāvību, pārkāpjot nevainības prezumpcijas pienākumu.

Attiecībā uz tiesībām nekavējoties tikt informētam par apsūdzību - Tiesa atzīmēja, ka pavēstē bija ietverts visaptverošs un detalizēts visu aizdomīgo darījumu apraksts, kā arī atsauce uz faktu juridisko raksturojumu. Pēc tiesas domām, Žušenam tika izvirzītas apsūdzības par NILL, un fakts, ka ar pavēsti, kuras mērķis bija tikai konstatēt šī nodarījuma esamību, pietika, lai apsūdzētais varētu izmantot savas tiesības uz aizstāvību... **nav pienākuma papildus izskaidrot nelikumīgās darbības, kuru rezultātā gūtie ienākumi pēcāk tika legalizēti.**

Apvienotās Karalistes CPS vadlīnijas - pierādīt, ka ienākumi ir ieguvums no noziedzīgas darbības kriminālprocesos par NILL (pierādot predikatīvo nodarījumu)

Pierādīšanu, ka ienākumi ir gūti no "**noziedzīgas darbības**", parasti veic, izmantojot netiešus pierādījumus.

Ja ar NILL saistītie nodarījumi tiek ierosināti ar tādu pašu apsūdzību kā pamatā esošie noziegumi, pamata noziedzīgā rīcība tiks pierādīta kā daļa no procesa atbilstoši nepieciešamajiem standartiem. Ja NILL process ir «autonoms», ir divi veidi, kā pierādīt noziedzīgu mantu: pirmkārt, pierādot pārkāpuma veidu, kas radījis noziedzīgo mantu, un, otrkārt, balstoties uz netiešiem pierādījumiem (R v Anwoir [2008] EWCA Crim 1354).

«Autonomās» NILL lietās **nav** nepieciešams gaidīt notiesājošu spriedumu saistībā ar "noziedzīgu rīcību" (t.i., pamata vai predikatīvajiem nodarījumiem, kas rada noziedzīgi iegūtu mantu).

Prokuroriem nav jāpierāda, ka attiecīgais īpašums ir iegūts no **konkrētas vai īpašas noziedzīgas darbības**, jo šāda interpretācija ierobežotu tiesību aktu darbību. Prokuratūrai jābūt vismaz tādā situācijā, lai tā spētu uzrādīt pietiekamus netiešus pierādījumus vai citus pierādījumus, no kuriem varētu izdarīt secinājumus atbilstoši nepieciešamajam standartam, ka attiecīgajam īpašumam ir noziedzīga izcelsme.

Apvienotās Karalistes CPS vadlīnijas - pierādīt, ka ienākumi ir ieguvums no noziedzīgas darbības kriminālprocesos par naudas atmazgāšanu (pierādot predikatīvo nodarījumu) (turpinājums)

Parasti noziedzīgi iegūtu līdzekļu pierādījumus NILL procesos var sniegt:

Līdzdalībnieku sniegtās liecības;

Netiešie pierādījumi un/vai citi pierādījumi;

Kriminālistikas pierādījumi (piemēram, skaidras naudas piesārņošana ar narkotiku paliekām), no kuriem var secināt, ka nauda ir iegūta no narkotiku tirdzniecības;

“Pierādījumi par sarežģītas revīzijas pēdām, no kurām grāmatvedības eksperts var secināt, ka darījumu sarežģītība norāda, ka īpašums bija noziedzīgi iegūts. (Archbold 2006., 10-66). Lai gan šī nebija kriminālvajāšana par naudas atmazgāšanu, pēc analogijas šķiet lieciniekam pieļaujams sniegt ekspertu liecības, ka fakti liek viņam secināt, ka īpašums ir noziedzīgi iegūts);

Pierādījumi par to, ka ir maz ticams, ka īpašumam ir likumīga izcelsme - ja prokuratūra pierāda, ka D nav likumīga skaidrojuma par attiecīgā īpašuma esamību valdījumā, tiesneši var būt gatavi secināt, ka tas ir noziedzīgi iegūts;

Noziedznieki bieži vien mēģina legalizēt noziedzīgi iegūtus līdzekļus caur uzņēmējdarbību, kurā ir liels skaidras naudas izmantošanas īpatsvars. Ja naudas plūsma šķiet pārāk liela vai peļņas marža ir pārāk augsta, tā rezultātā var tikt izteiktas ekspertu liecības par to, ka business parasti rada noteiktu peļņas līmeni un peļņa ir acīmredzami pārmērīga, kas kopā ar citiem pieejamiem pierādījumiem var būt pietiekami, lai pierādītu pamatā esošo noziedzību. Skatīt R. v. Boam 1998 Cr. *Law Bulletin*.

Kā autonomas NILL lietā var izpildīt «Dubultās noziedzības» prasību, ja predikatīvais nodarījums nav zināms?

- Vai prokuroram ir jākonstatē Dubultā noziedzība?
- Kā Dubultā noziedzība jāinterpretē autonomās NILL lietās?
- Jurisdikcijas ar/bez «all crime approach», proti, ka jebkurš noziedzīgs nodarījums var būt predikatīvais noziedzīgais nodarījums

Dubultā noziedzība FATF standartos

Tehniskā atbilstība

Rek. 3.6.- Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas predikatīvais nodarījums ir jāattiecina arī uz citā valstī īstenotu darbību, kas šajā valstī uzskatāma par pārkāpumu, un kas tiktu uzskatīta par predikatīvo nodarījumu, ja tā būtu īstenota vietējā mērogā.

Efektivitāte

FATF IO 7.3. Cik sekmīgi norit dažādu NILL lietu kriminālvajāšana (piemēram, ārvalstu predikatīvie nodarījumi, trešās personas līdzekļu legalizācija, autonomā NILL u.c.) un vai vainīgās personas tiek notiesātas?

Dubultās noziedzības pamatojums

- Valsts suverenitāte
- Savstarpējība
- Individuālās tiesības
- Likumība

Dubultās noziedzības 2 pieejas

In concreto - ir aplūkot nodarījumu juridiskā perspektīvā un pārbaudīt, vai tas abās valstīs tiek uzskatīts par noziegumu

In abstracto - ir pārbaudīt, vai rīcība ir sodāma abās valstīs.

Pastāv daudzas abu pieeju variācijas, un daudzas valstis zināmā mērā ir izmantojušas šo metožu kombināciju.

Piemērs no ASV izdošanas lietas

Factor v. Laubenheimer **290 U.S. 276** (54 S.Ct. 191, 78 L.Ed. 315) 1933

Apsūdzētais Lielbritānijā tika apsūdzēts noziegumā par zagtas mantas saņemšanu. Tas netika uzskatīts par noziegumu Ilinoisā, taču tiesa paziņoja, ka šī darbība bija noziegums lielākajā daļā ASV štatu, un tādējādi dubultā noziedzība tika pierādīta.

Risinājums

- Koncentrēties autonomās NILL lietās uz NILL aizsargātajām vērtībām:
 - Finanšu sistēmas integritātes kaitējums jurisdikcijā, kur īpašums tiek legalizēts
 - Traucējumu radīšana tieslietu sistēmas darbībai - palīdzība citur notikuša nozieguma izdarīšanā.
- Risinājums
 - Plaša dubultās noziedzības interpretācija

Secinājumi

- Paralēlā finanšu izmeklēšana
- Attīstīt tiesu praksi
 - Autonomā NILL
 - Netiešie pierādījumi
 - Ekspertu liecības
 - Apzināts aklums

Paldies!

Jehuda Šafers

yshaffer@riskbasedconsultancy.com